

Vrouwen toen en nu: ds. Johanna J. Vogel

In de handboeken wordt ze niet genoemd, niet in *Honderd jaar vrouwen op de kansel 1911-2011*, niet in *7 portretten van domina's*. Maar dominee Johanna J. Vogel was jarenlang predikant en ook ging ze vaak voor in de Domkerk. Ze hoort bij de eerste lichting hervormde vrouwen die theologie studeerden, in Nederland geen werk kregen en uitweken naar het buitenland. Toen ze in 1987 met emeritaat ging, ging ze alsnog in Nederland als predikante aan het werk.

Ik ga bij haar op bezoek, op een griezelige hoge flat in Tuindorp. Daar ontvangt ze me hartelijk. Ik kijk mijn ogen uit. Veel kunst aan de muur, stapels boeken op de tafels en in de kast en dan in de verte de Dom. Ze heeft net haar computerleraar op bezoek gehad. Grijs, wijs en bij de tijd.

Ans Vogel dateert van 27 augustus 1923. Ze werd gedoopt op de 1^e zondag na Pasen in de Nederlands Hervormde Kerk in Doetinchem. Vanaf haar vijfde bracht ze haar jeugd en oorlogsjaren in Nederlands Oost-Indië door. Ze verhuizen er vaak, om allerlei redenen: enorme boomwortels die de vloer omhoog duwen, vader die ziek wordt; vader die elders wiskundedocent wordt; de Japanse bezetter. Ze trekt van Batavia naar Bandung naar Kamp Tjihapit naar Kamp Banjoe Biroe. Zonder vader keren ze in 1946 terug naar Nederland, zij, haar moeder en enige broer. Pas een jaar na zijn dood hadden ze namelijk te horen gekregen dat vader op het schip Junyo Maru met 4200 Javaanse gevangenen en 2500 krijgsgevangenen aan boord door een Britse onderzeeër per abuis getorpedeerd werd. Een afgrijselijke dood. Nog elk jaar gaat Ans naar de herdenking voor deze onbekende slachtoffers in Bronbeek bij Arnhem.

Ans studeert theologie in Utrecht en Amsterdam. Vrouwen mochten in die tijd wel theologie studeren, maar er werd geen geloof aan hun roeping gehecht. Zo bleef de opgang naar de preekstoel in de Nederlands Hervormde kerk voor vrouwen gesloten. Ze ging eerst drie jaren aan het werk bij het secretariaat van de Nederlandse Chris-

ten Studenten Vereniging op Woudschoten totdat ze de kans greep om jeugdpredikant in Antwerpen te worden. In 1956 wordt ze als predikant bevestigd. Niet dat ze nu een salaris kreeg - zo ver was de emancipatie bij de Belgen nu ook weer niet. Voor brood op de plank moest ze door de week op vier verschillende scholen godsdienstonderwijs geven. Op een keer werd ze wakker, mensen stonden op haar autootje te kloppen. Ze was in slaap gevallen, zo hondsmoe was ze.

De volgende standplaats was Brasschaat, maar ook daar moest ze het lesgeven en het preken combineren. Pas de laatste vijf jaar van haar bediening daar kreeg ze loon van de kerk. Maar toen werd ze ook meteen voorgesteld aan de koning van België. Ans was zeer actief, ze toverde met hulp van anderen een prachtig nieuw kerkje uit de grond en kreeg de titel Bouwpastoor. Dansen deed ze graag en haar afscheidsfeest in Antwerpen was dan ook een danspartij voor een goed doel geweest, voor vervolgd protestanten in Spanje.

Na Brasschaat kwam er een beroep naar de prachtige, oude Nederlandse kerk in Londen die al in 1550 voor vluchtelingen gesticht was. Wat een overgang. Ze was de eerste vrouw na 52 mannen. Zo jeugdig en experimenteel als de nieuwe gemeente in Brasschaat was, zo traditioneel was Londen. Nederlanders in het buitenland blijven vreemdelingen, hoe anglofiel ze bijvoorbeeld ook zijn. Dat wist Ans uit eigen ervaring. Toch wist ze door haar empathie en degelijk werk zo de harten in te nemen dat ze bij haar afscheid geridderd werd in de orde van Oranje Nassau. Maar ook toen ze in 1987 met de boot in de mist bij Vlissingen aankwam om haar emeritaat in Nederland door te brengen, wist ze dat ze vreemdeling in eigen land zou blijven.

Toch werd de vreemde vogel een welkome gast. Ze werd waarnemend predikant in de Oranjekapel in Utrecht. Ook de Domkerk deed regelmatig een beroep op haar, niet alleen als vrijwilliger in de open Dom, maar ook als predikant. Die eerste keer als predikant vergeet ze nooit. Per gratie mocht ze preken op Nieuwjaarsdag, een dag waarop toch al niemand graag wilde preken, moe als iedereen was na het Kerstfeestgetij en Oudejaarsavond. Het thema van de preek lag ook al vast: de naamgeving van Jezus. Ook de tijd: tien minuten. Na afloop stormde onverwachts cantor Maarten Kooij briesend en vloekend op haar af. 'GVD, zie je wel dat het kan! Ik vraag het al zolang, een preek van tien minuten! En men wil maar niet horen!' Ook was ze deel van de ring van predikanten die inviel als de gemeente tijdelijk om hulp verlegen was. Ze zegende ook de relatie in van het eerste homopaar in de Domgemeente: Peter Taffijn en Gerrit Krul. Verder was ze gastpredikant van zo'n tien gemeenten.

Reizen door Europa zoals ze veel deed, cultuur proeven, dat gaat bijna niet meer. Ze is slecht ter been geworden. Maar nog steeds zit Johanna Vogel als ruim negentigjarige elke zondag in de Domkerk, dankzij een kring van mensen die haar rijden. Want de liturgische diensten van Schrift en Tafel met veel kerkmuziek blijft ze prachtig vinden.

Pieta van Beek